

Erdőszéli ösvény

Fehér sziklák ösvény

**VEZETŐ
ÉS FOGLALKOZTATÓ
FÜZET
(Kiegészítő füzet)**

Ismerjük meg együtt Csobánka múltját és mai környezetét!

Az Erdőszéli ösvény és a Fehér sziklák ösvény az **Oszoly-erdő cserjeszintjé**t leíró tábláig együtt halad. A további állomásokhoz tartozó feladatokat az Oszoly ösvény vezetőfüzetben találja. Ha a kirándulást az Erdőszéli ösvényen az **Oszoly-pihenőtől** folytatja, vagy a Fehér sziklák ösvényen a „Barlangok Csobánkán” állomástól folytatja, akkor a Mackó-barlang vezetőfüzetre is szüksége lesz. A két ösvény **„A murvabánya és a méhlegelő”** elnevezésű állomásnál találkozik újra a Csobánkai-nyergen és ebben a vezetőfüzetben is.

Kedves látogató!

Az ösvényeket **gyalogosan** lehet bejárni. Az Erdőszéli ösvény **sétaút**, nincsenek nagyszintkülönbségek.

A többi ösvény túraút, rövidebb szakaszokon szinte **mászni kell**. Ilyenek az Oszoly-orr alatti emelkedő, az Oszoly-csúcshoz vezető emelkedő, a Csúcs-hegyre kaptató út és a Mackó-barlanghoz vezető mintegy 400 méteres meredek emelkedő. Az elsőnél kötelekkel segítjük a kirándulókat, az utolsóánál egyesületünk szerpentint és lépcsőket épített.

Jó időben javasoljuk a bejárást. Kis eső hamar felszívódik az erdőben, de nagyobb eső után csúszdává válik a hegyoldal.

Az ösvények sziklásak, kényelmesebb és biztonságosabb egy bokát jól tartó **túracipő**. Vigyünk magunkkal vizet, még a legrövidebb kirándulásra is. Ha nem fogyasztjuk el, töltsük fel vele a madáritatókat. **Esőkabát** és **szendvics** sem árt. Ne felejtjük otthon a saját szemeteszacskónkat. Hagyjuk az erdőt úgy, ahogy befogadott minket.

Kellemes, szép élményekkel teli kirándulást kívánunk!

Berliner Gáborka
és Benke Ildikó túravezető

A csobánkai tanösvények Csobánka legjelentősebb természeti és kultúrtörténeti érdekességeit, látnivalóit mutatják be tájékoztató táblák segítségével.

Az indulóállomások megközelíthetők buszjáratokkal és autóval Pomáz, Pilisszentkereszt, Dobogókő és Pilisvörösvár felől a 1109-es úton, gyalogosan a Csikóváralja és a Kevély-nyereg felől a piros sáv jelzésen.

Az Erdőszéli ösvény állomásai:

Csobánka kapuja – Margitliget
A Dera-patak
Az Oszoly-erdő gyepszintje

Oszoly-ösvény

Az Oszoly-erdő cserjeszintje
 Az Oszoly-erdő lombkoronaszintjéne élővilága
 Az Oszoly-pihenő
 Löszmélyút a Csúcs-hegyen
 A Csúcs-hegy bogárvilága
 A Csúcs-hegy madáritatói és vendégeik
 A Kis-Kevély bükkerdeje, bogarai, vadjai

A murvabánya és a méhlegelő
Római út és Nemoratta sírköve
Kende, Fedémes, Garancs
Borony
Csobánka telepesei
A Csobánkai-nyereg

A Fehér sziklák ösvény állomásai:

Csobánka kapuja – Margitliget
A Dera-patak
Az Oszoly-erdő gyepszintje

Mackó-barlang ösvény

Az Oszoly-erdő cserjeszintje
 Törmelékajtó-erdő
 A Stiasny-pihenő
 Az „óstölgy”
 Az Oszoly-rét
 Az Oszoly-csúcs
 Barlangok Csobánkán
 Fehér sziklák, telepített fenyvesek
 Homokkőbánya a Csúcs-hegyen
 A Kis-Kevély bükkerdeje, bogarai, vadjai
 Mackó-barlang

A murvabánya és a méhlegelő
Római út és Nemoratta sírköve
Kende, Fedémes, Garancs
Borony
Csobánka telepesei
A Csobánkai-nyereg

A túrák során óvjuk és védjük a természetet!

A tanösvény a Duna-Ipoly Nemzeti Park területén van védett területeken. Ennek megfelelően kérjük, részsítse fokozott figyelemben az alábbi magatartási szabályokat.

- Minden járművet hagyjunk a parkolóban. A Margitligetben és a Fő téren is biztonságosan parkolhat.
- Amit hoztunk, azt vigyük haza.
- Ne zavarjuk az állatok és a természet nyugalmát.
- Mindig a kijelölt útvonalon haladjunk.
- Hagyjuk az erdei földben a növényeket. Fényképezzünk inkább, tartósabb emléket kaphatunk.

Csobánka kapuja - Margitliget

Miután már biztosan kiválasztottuk, melyik ösvényen barangoljuk be Csobánka szép tájait, lépünk be a „kapun”! De azért ne siessünk annyira! Sok érdekeset olvashattunk a kastélyról, emlékezzünk rá vissza az alábbi kérdések segítségével!

1. Ki építtette a kastélyt, milyen célra?

2. Később hogyan hasznosították az intézményt?

3. Jelenleg mi a neve?

A következő, a **Dera-patakot** és élővilágát bemutató állomás felé továbbmenve az út mentén vigyázzunk magunkra és a közlekedési szabályok betartására: az út bal oldalán, az úttesten kívül haladjunk, szemben az autóforgalommal. Mindössze 200 métert kell megtennünk a következő állomásig.

A Dera-patak

Ha a táblával szemben állunk, mögöttünk csobog a Dera-patak. Képzeld el, ahogy Pilisszentkereszten, a híres ciszterci kolostorromoktól és a falu szélétől nem messze, az erdőben, kisebb-nagyobb köveken át-átbukva, tisztán, kanyarogva folyik. Ha tehetjük, nézzük is meg!

- 1.** A két patakszakas élőlilága eltérő. Itt milyen madár- és halfajokkal találkozhatunk? (Segít a tábla.)

- 2.** Sajnos a közelben nem maradt égerfa, ezért iderajzoltuk a levelét. A fűz levelét biztos ismered, rajzold le és hasonlítsd össze (szövegesen is) a kettőt a levél alakja, széle alapján!

Ilyen az égerfa
levele (virága
és termése):

Ide rajzold
a fehér fűz
levelét:

- 3.** Ha most a patak középső szakaszán vagyunk, akkor kb. hány km-re van a dunai torkolata?

a) 20 km b) 10 km c) 123 km

A következő állomást az Erdőszéli és a Fehér sziklák ösvényen egyaránt a tábla mögötti ösvényen felfelé, 280 m-t haladva érjük el.

Az erdei út eleje kicsit meredek, majd viszonylag sík terepen haladunk.

Az Oszoly-erdő gyepszintje

A pataktól felkapaszkodva biztosan kimelegedtünk – pihenjünk egy kicsit, majd a tábla olvasgatása közben nézzünk szét. Azonosítsuk az erdő három szintjét, és kutassunk a gyepszintben és az avarban.

Ha tavasszal vagy nyáron járunk erre, virágzó növényekre akadhatunk. Melyekre? (Segít a virágóra. Írj dátumot is, így láthatod, hogy az adott faj az itteni körülmények között, ilyen időjárás mellett mikor virágzik.)

1. Az avarban élő lényeknek milyen fontos feladatuk van az erdő világában?

2. Állíts össze egy lehetséges táplálékhálózatot a táblán olvasható élőlényekből!

A következő állomás, amely „**Az Oszoly-erdő cserjeszintje**” címet viseli, 200 m-re az Erdőszéli és a Fehér sziklák ösvényen található.

A murvabánya és a méhlegelő

A csobánkai dolomit sárga, pedig máshol a dolomit fehér, szürke, rózsaszín, sőt fekete. A csobánkai mészkő vakítóan fehér és nem mállékony, ezért kiváló sziklamászásra. A csobánkai homokkő sárgászöröses, kiváló kültéri burkolóanyag, a kőfaragók kedvence. Érdeemes a köveket nézegetni utunk során.

1. Hol és hogyan keletkezik a dolomit?

a) Sekély tengerben, mészkőből alakul át.

b) Vulkánok kürtőjén finom porként száll ki, majd ülepedik le.

2. Mire és milyen formában használják a dolomitot?

3. Mit gyűjtenek a méhek a méhlegelőn?

Murvával vakolt régi ház

A következő állomás elnevezése **„Római út és Nemoratta sírköve”**; 210 m-re található az Erdőszéli ösvényen és a Fehér sziklák ösvényen.

Római út és Nemoratta sírköve

A hadi útból lett erdei úton haladva egy képzeletbeli időutazáson veszünk részt. Míg a közeli Mackó-barlangnál őskori, a következő állomásokon középkori, most ókori viszonyok közé képzelhetjük magunkat. Itt messziről jött római katonák és telepések éltek együtt a kelta lakosokkal, akiknek életmódja egyébként sokban hasonlított a bornzkori emberéhez. Nyomaikat a Mackó-barlangban is megtalálták.

1. Mi a limes?

2. Honnan hová tartott a Csobánkán átvezető római kori út?

3. Kik voltak az őslakosok a római korban?

Az időutazást tovább folytatva három már csak régészeti leletekben élő, majd egy további, az öregek által még ismert középkori település - Borony - helyéhez érünk.

A „**Kende, Fedémes, Garancs**” című tábla 160 m-re az Erdőszéli ösvényen és a Fehér sziklák ösvényen található.

Római kő

Kende, Fedémes, Garancs

A Határréti- és Háziréti-patakok összefolyásánál jelenleg is látható, gáttal duzzasztott horgásztóhoz hasonló halastó lehetett a középkori „Királytava”. Az óbudai apácák birtokában volt az 1400-as években. A török uralom alatt feltöltődött, elmocsarasodott, így is ábrázolták még a XIX. századi térképeken is. Mellette terült el Kende/Kande falu.

Fedémes a ma névtelen patak bal oldalán feküdt, valahol a Kis-Kevély nyugati lábánál. A falu neve X–XII. századi eredetű, királyi méhészek lakóhelyére utal.

A felszínen ma már nem látszik, de a leírtak alapján sejthetjük, hogy itt egykoron pezsgő élet folyt.

1. A terület kinek a birtoka volt a honfoglalás idején?

2. Milyen okirat hivatkozik először Kande falura?

3. Mi volt a neve a többi egykori településnek Csobánka határában?

A középkori időutazás folytatódik a következő, „**Borony**” elnevezésű állomáshelyen is, innen 160 m-re az Erdőszéli ösvényen és a Fehér sziklák ösvényen.

Borony

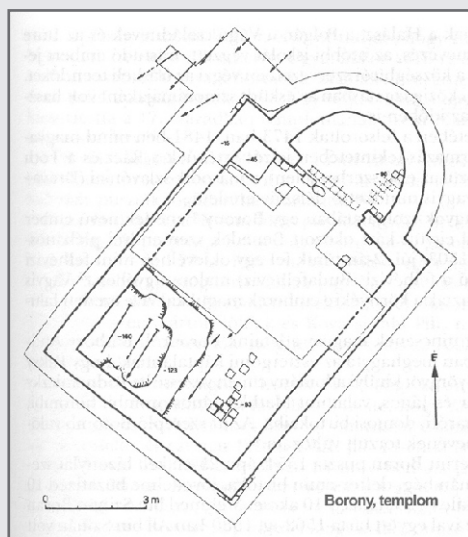
Ez a település a Csobánkai-nyeregtől kissé délre feküdt. A falu melletti dombon épült kis templom bejárata éppen errefelé nyílt egykor, ahonnan a felkelő nap tisztító sugarait lehetett megpillantani.

1. Milyen irányban is vagyunk a hajdani templomtól?

2. Kinek a tiszteletére szentelték az egykori templomot?

3. Hogyan tartották fenn magukat a középkorban itt élő emberek?

A virágzó életnek a török pusztítások vetettek véget. Az összes egykori falu elnéptelenedett. Sok évtized, összesen 150 év elteltével jelent meg újra az ember – addig a természetes folyamatok alakították a tájat.

Csobánka telepeseiről szól a következő állomás, mely 280 m-re az Erdőszéli ösvényen és a Fehér sziklák ösvényen található.

Csobánka telepesei

A vészterhes idők elmúltával új népek telepedtek le a még ritkán lakott vidékre. A későbbi évszázadokban is jelentős volt a népességmozgás: megannyi kis honfoglalás követte egymást a 300 éve keletkezett új, a korábbi Borony (Ócsobánka) falu közeli település életében.

1. Mikor és miért néptelenedtek el a középkori falvak?

2. Kik telepedtek meg legnagyobb számban az elnéptelenedett vidéken, és mivel foglalkoztak?

3. Az utóbbi néhány száz évben milyen további nemzetiségek találtak hazát Csobánkán?

A Csobánkai-nyeregről szól a következő tábla, mely 200 m-re az Erdőszéli ösvényen és a Fehér sziklák ösvényen található.

A Csobánkai-nyereg

Az akkori falvak népe használta a híres római utat is, de természetesen köztük is kialakultak eltérő jelentőségű összeköttetések.

A római úttal lehet azonos a „Zantho-i nagy út” (mely a közeli Pilisszántóról kaphatta a nevét), mely Budára vezet.

További út volt a Csobánka ősének tekinthető Borony felé vezető út, valamint a Nyájak útja, mely a neve alapján a birkanyáj által kitaposott földút volt a XIII. századi leírások alapján.

Az említett három út egyben háromféle „rendű” út volt: a Szántóról Óbudára vezető országos út, a boronyi helyközi út, a Nyájak útja pedig „mezőgazdasági” út.

Mi itt, az előtted elterülő Csobánkán lakunk. És te melyik városban vagy faluban laksz?

- 1.** Tudod-e, milyen adottságok szükségesek ahhoz, hogy egy pilis-visegrádi hegyi falu, mint pl. Csobánka, kialakuljon?

- 2.** Körültekintve mely településeket ismered fel a környéken?

- 3.** Mely hegyek találkozása képezi a „nyerget”?

A legközelebbi buszmegálló a kék kereszt jelzésen érhető el 15 perc sétával a gerincről lefelé.

Megoldókulcs

Csobánka kapuja – Margitliget

1. Dr. Martin Sándor , ideg- és vízgyógyászati szanatóriumnak, klasszicista stílusban.
2. Tüdőszanatórium, árvaház, Gyógypedagógiai Intézet
3. Prohászka Ottokár Élet Háza

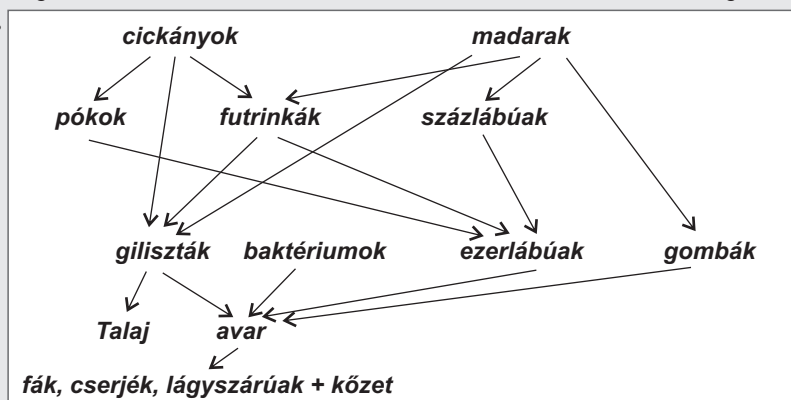
A Dera-patak

1. Kövi csík, fejes domolykó, jégmadár, hegyi billegető.
2. Az éger levele tojásdad, csúcsa kicsípett, virágzata barka, termése tobozka.
A fűz levele lándzsás, virágzata barka, termése repítőszőrös termés.
3. b)10 km

Az Oszoly-erdő gyepszintje

1. Avar igen nagy mennyiségben keletkezik. Ha ezek az élőlények nem dolgoznák fel, felhalmozódna, másrészt nem kerülne vissza a körforgásba

2.

A murvabánya és a méhlegelő

1. a) Sekély tengerben, mészkőből alakul át.
2. Útburkolatként és sűrölóporként.
3. Nektárt, édesharmatot, virágport gyűjtenek.

Római út és Nemoratta sírköve

1. Az ókori római birodalom határvonala, a határon álló védelmi objektumok, katonai létesítmények, a hadi út.
2. Aquincumtól Brigetióba, mely a mai Komárom-Szöny.
3. A kelta eraviszkuszok.

Kende, Fedémes, Garancs

1. A Hunt-Pázmány családé.
2. A Boron határjárásáról 1299-ben kelt okirat.
3. Födémes (Fedemes, Fidemes), Garancs, Boronytól (Boron)

Borony

1. Délkeletre.
2. Szent Márton tiszteletére.
3. Önellátó, környezetkímélő gazdálkodást folytattak. Voltak gyümölcsöseik (pl. diófák, körtefák), szántóik, szőlőik, halastavuk, vizet a patakról és a gémeskútról biztosítottak maguk és állataik részére; juhtenyésztéssel és kosárfonással is foglalkoztak (ld. patak menti fűzfák). Földbe mélyített házakban laktak.

Csobánka telepesei

1. A török uralom idején, az 1500-as (és az 1600-as) években; elmenekült az élve maradt lakosság.
2. A szerbek, akik földművesek voltak.
3. Románok, svábok, szlovákok, magyarok, cigányok, görögök, zsidók.

A Csobánkai-nyereg

1. Elsősorban kedvező földrajzi adottságok, pl. ivó- és itatóvíz megléte, megfelelő (pl. erdei) talaj, melyen lehet gabonát, szőlőt termeszteni, erdő, építőanyag, stb.
2. Pilisvörösvár
3. A Hosszú-hegy és a Kevélyek.

Tanösvényfüzet- beszerzési helyek:

Középeurópai Cserkészpark

2014 Csobánka,
Margitliget 1.
csobanka@cserkeszpark.hu
(20) 387-9134
(26) 520-021
Fax: (26) 520-022

Csobánka Község Önkormányzata

2014 Csobánka Fő út 1.
(26) 320-020, (26) 320-094,
(26) 520-051
Fax: (26) 520-010
Nyitva:
munkanapokon 8–16 óráig

Baross Péter Közösségi Ház és Könyvtár

2014 Csobánka, Béke út 6.
(26) 520-114
kozosseghaz@cskm.csobanka.hu

Faház büfé

2014 Csobánka, Fő tér 1.
Nyitva:
mindennap 6–22 óráig

Láry-Fáry Étterem

2014 Csobánka, Fő út. 63.
(26) 320-294

Írták és szerkesztették:

Benke Ildikó, Dukay Igor, Dukay Krisztina

Lektorálta:

Néder Katalin

A fotókat készítették:

Benke Ildikó, Bóhm Éva Irén, Dukay Igor,
Dukay Krisztina, Dr. Merk Ottó, Paksai Zoltán

**A tanösvények építését
és a kiadvány megjelenését támogatta:**
a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium Zöld
Forrás programja

A tanösvény építésében részt vettek:
Csobánkai Értéktörző és Községépítő Egyesület
Csobánka Község Önkormányzata
Csobánkai Sportegyesület
Életvirága Alapítvány
„Hód” Honismereti Túraegylet
Oszoly Környezetvédő Egyesület
PP Rt. Pilisszentkereszti Erdészet
Vadvirág Nyugdíjasklub

Nyomdai előkészítés, grafikai tervezés:

Runners Bt.

Nyomdai munkálatok:

Mackensen Kft.

Készült:

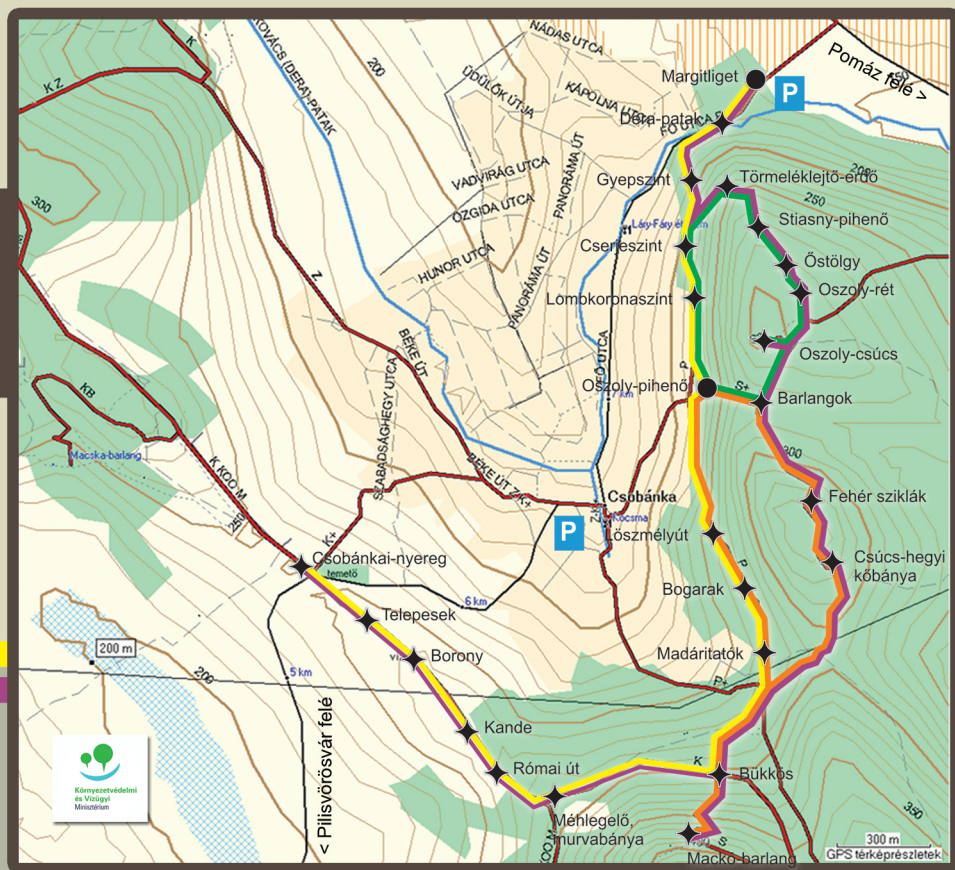
2009-ben 500 példányban

Kiadja:

a Csobánkai Értéktörző és Községépítő Egyesület
2014 Csobánka, Ady Endre u. 71.

Felölős kiadó:

Benke Tamásné elnök

Jelmagyarázat:

- Erdőségi ösvény:
- Fehér sziklák ösvény:
- Oszoly ösvény:
- Mackó-barlang ösvény:
- Autóút
- Parkoló
- Dera-patak
- Turistaút
- Az útvonalak jelzése

Az Erdőségi és a Fehér sziklák ösvények indulóállomása:
Margittiget

Az Oszoly és Mackó-barlang ösvények indulóállomása:
Oszoly-pihenő

Szakvezetés: (20) 936-8314

